

Steeds meer veehouders kiezen voor natuurbeheer als onderdeel van hun bedrijf. In 2002 liet de familie Busger op Vollenbroek in Enter de bestemming van een nieuw aangekochte kavel wijzigen in natuur. De kavel is ingericht als waterberging met heuvels en laagten. Het Louis Bolk Instituut onderzocht in opdracht van Stimuland, met welk zaadmengsel productie en natuur het beste samengaan.

Hooi en weinig zaaizaad geven productief natuurperceel

Door dr.ir. Frans Smeding en ir. Nick Eekeren (Louis Bolk Instituut)

De maatschap Busger op Vollenbroek heeft een biologisch gemengd bedrijf (50 ha) met melkvee, varkens en boerderijwinkels. De maatschap wil graag enige productie van het langwerpige natuurperceel, dat naast het riviertje de Regge ligt. Zij wil er een snede ruwvoer winnen en er het jongvee naweiden.

Echter, in de eerste jaren zijn er extra doelen gesteld aan het natuurperceel: vershraling van het gebied, tegengaan van verzuivering met Akkerdistel en Ridderzuring en voorkomen van erosie door verstuing, vertrapping of afspoeling. Om voor subsidie vanuit het Programma Beheer in aanmerking te komen, moet het gebied in 2009 (zes jaar na de inrichting) voldoen aan het 'Basispakket 04: (half) natuurlijk grasland'. Dat betekent dat er dan minimaal vijftien inheemse plan-

tensoorten, inclusief mossen, moeten voorkomen per 25 m². Daarnaast wil de maatschap in de Regge-meander het 'Pluspakket 17: nat soortenrijk grasland' realiseren. Op dit moment krijgt het bedrijf nog geen beheerssubsidie. Als er vanaf 2009 een vergoeding is, dan wordt de opbrengst van de snede minder belangrijk.

Zaadmengsels en hooi

Op basis van de uitgangspunten koos het Louis Bolk Instituut ervoor om het gebied in te zaaien met een mengsel van grassen (BG11), Witte klaver en kruiden. De ingezaaide kruiden waren: Duizendblad, Margriet, Cichorei, Gewone rolklaver, Pastinaak, Smalle weegbree, Brunel en Reukgras. De grassen zijn het vanggewas voor nutriënten en moeten erosie tegengaan. De rol van Witte klaver is tegenstrijdig: enerzijds bevoor-

dert haar stikstofbinding de productie en daarmee de vershraling; anderzijds kan zij het soortenaantal verminderen door concurrentie. De kruiden leveren een bijdrage aan de soortenrijkdom van de vegetatie. Verder mag het ingezaaide mengsel de vestiging van spontane soorten niet verhinderen. Daarom is het mengsel ingezaaid met lage dosering (15 kg/ha BG11 en 2 kg/ha Witte klaver). In de laagten van de Regge-meander is in september 2003 hooi uitgestrooid, dat

kwam voor bij BG11 met hooi (variant 5), namelijk: 24,5. Het soortenaantal was hier significant hoger dan in de variant met BG11 en Witte klaver (variant 3). In het eerste jaar (2003) haalde alleen het kruidenveldje zonder klaver (variant 4) de drempelwaarde. De gemiddelde productie in 2005 varieerde tussen de 2 en 3,2 ton ds/ha. Statistisch gezien was er echter geen verschil. Dat geldt ook voor de gemeten totale bedekking van de vegetatie. Het aandeel klaver was signifi-

cant groter in de varianten waar de Witte Klaver is ingezaaid. Verder zijn in het proefgebied, en met name in de hooiveldjes, maar liefst zeven soorten gevonden die voorkomen in de natuurdoeltypen van een Pluspakket. Bijvoorbeeld het Moeraskartelblad, geïntroduceerd via het hooi (zie foto). Gerard Busger op Vollenbroek vond de maaisnede van juni 2005 nog te licht. In 2004, bij het naweiden van het jongvee, tekenden urineplekken zich al scherp af. De veehouder ver-

afkomstig was van een blauw-grasland op 2,5 km afstand. Dit gebeurde in overleg met Staatsbosbeheer.

Soortenrijkdom

Het effect van de inzaai op de vegetatieontwikkeling, productie en natuurwaarde is onderzocht. In de proef is ook een vergelijking gemaakt tussen inzaai en spontane opkomst, tussen zaadmengsels mét en zonder Witte klaver, en tussen kruiden of hooi. Dit leidde tot zeven varianten. De proef is in april 2003 ingezaaid. Het natuurhooi is in september 2003 uitgestrooid. In drie achtereenvolgende jaren 2003-2005 zijn de soorten en hun hoeveelheid per 25 m² gemeten. Op 15 juni 2005 is de opbrengst bepaald in steekproeven van ca. 4 m². Bij de beoordeling van het soortenaantal zijn de overblijvende soorten geteld en blijven de éénjarige (onkruiden) buiten beschouwing. In 2005, drie jaar na de inzaai, blijken in alle zeven varianten, meer dan 15 overblijvende soorten per 25 m² voor te komen (tabel). Het hoogste gemiddelde soortenaantal

Hooi

Via het uitstrooien van hooi uit een nabij gelegen gebied, werd het Moeraskartelblad geïntroduceerd.

wacht dat de productie nog wat zal toenemen door een betere beworteling.

Fraie aanblik

De inzaai met kruiden gaf in mei 2005 veel kleur aan het gebied; vooral Margriet en Reukgras waren opvallend (zie foto). Op de zandige nog dun begroeide heuvelkoppen is juist Rolklaver goed aangeslagen. Cichorei en Pastinaak zijn na twee jaar vrijwel verdwenen. Smalle weegbree en Duizendblad staan nog overal maar blijven meest klein. Van de Brunel kwam niets terecht. Op het gebied van wilde planten is in de Regge-meander veel te beleven. Bijzondere soorten uit naastgelegen randen verspreiden zich in het terrein, zoals Bosbies en Blaaszegge. De vestiging van Melkviooltje en Draadrus uit oud zaad, indicteert dat hier eerder al schraal hooiland was. Op slikkige plaatsen vestigden zich Bruin Cypergras, Kleine kattestaart en Pilvaren; erg zeldzame pioniers van open, niet zure, natte plekken. Maar ook knelpunten bij de ontwikkeling van extensief beweide grasland: pitrus en jonge wilgen.

ZAAI ZAAD

De inzaai van het proefperceel met kruiden, gaf het gebied een fraai aanzien. Met name de Margriet en het Reukgras vallen op.

Foto's: LBI

Tabel 1. Aantal overblijvende soorten per 25 m², productie van de eerste snede en bedekking door de vegetatie

Variant	1	2	3	4	5	6	7
BG11 (15 kg/ha)	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nee
Witte klaver (2 kg/ha)	ja	ja	ja	nee	nee	nee	nee
Kruiden (Kr) of Hooi (Ho)	Kr	Ho	nee	Kr	Ho	nee	nee
Aantal soorten/25 m ² juni 2003	14,3	9,3	10,0	15,8	10,8	9,8	14,5
Aantal soorten/25 m ² juni 2005	17,8	19,8	17,5	21,5	24,5	19,0	19,8
Productie 1e snede juni 2005 (ton ds/ha)	3,2	2,0	2,9	3,1	2,3	2,3	2,8
Bedekking totaal 2003 (geschat)	65	65	60	55	60	60	40
Bedekking totaal 2005 (geschat)	95	100	95	90	95	90	95
Bedekking klaver 2005 (geschat)	45	45	35	20	25	25	40

Conclusies

De drempel van minimaal 15 wilde plantensoorten op een natuurperceel is gemakkelijk haalbaar. In de proefveldjes samen (1152 m²) zijn zelfs 104 plantensoorten gevonden. Waar productie en natuur moeten samengaan kan het beste een lage zaaizaaddosering worden aangehouden van BG11 en Witte klaver. Daarbij is het uitstrooien van hooi uit een nabij gelegen natuurgebied effectief, om een soortenrijke vegetatie te ontwikkelen. Witte klaver echter, onderdrukt in zekere mate het soortenaantal, maar ze draagt waarschijnlijk wel bij aan de productie.